

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת שמות תשפ"ד

את המצרי שהכה את העברי, הוא הצלת ישראל מיד העכו"ם, והיציאה השנית שאמר לרשע למה תכה רעיק, היה זה משפט ודין בין שני ישראלים ובא לדונו בדין רוצח כמבואר במדרש.

והנה הרמב"ם בהלכות מלכים כתב שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמה שנאמר ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו. ולפי זה יש לומר דזהו שתי היציאות שהזכיר הכתוב, שמשא רבנו יצא בשביל שתי העניינים שיש במלך, בשביל ללחום את מלחמתם כנגד העכו"ם, ובשביל לשפוט את העם.

וירא מלאך ה' אליו בלבת אש. (ג', ב'). במדרש נחלקו מי הוא המלאך, רבי יוחנן אמר זה מיכאל, רבי חנינא אמר זה גבריאל.

ויש לבאר פלוגתתם, דהנה ישראל יצאו ממצרים לאחר רד"ו שנים ולא היו ארבע מאות שנה, ואע"פ דבברית בין הכתרים נאמר שהמנין הוא ארבע מאות שנה. ונאמרו ע"ז בחז"ל כמה ביאורים, או דקושי השעבוד השלים למנין הארבע מאות, או דהמנין התחיל משעת לידת יצחק, ועוד יש במדרשים בכמה מקומות שבאמת היה זה יציאה בתוך הזמן, בזכות האבות והאמהות, והביאו על זה הפסוק בשיר השירים מדלג על החרים, שהקב"ה מדלג להם על הקיצים והחשבונות, ועיין בבית הלוי דרוש ב' שהאריך בביאור הדברים.

והנה אם הטעם הוא משום דהמנין התחיל משעת לידת יצחק, או משום דקושי השעבוד השלים, יש לומר דיציאתם הייתה משורת הדין, כיון דנשלם מנין הארבע מאות שנה, אבל אם היה זה יציאה בתוך הזמן קודם שנשלם קץ הארבע מאות שנה, היה זה חן וחסד ורחמים מאת ה' להוציאם קודם זמנם.

ולפי זה יש לומר דבזה תלוי המחלוקת אם היה זה המלאך גבריאל או המלאך מיכאל, דהנה איתא בגמ' בפסחים דף ק"ח ע"א דגבריאל הוא שר של אש, ואש הוא מדת הדין, והמלאך מיכאל הוא עומד מימין, כמו שאומרים מיכאל מימין מהלל, ומימיני מיכאל, וימין הוא מדת חסד.

מעתה יש לומר דבזה תלוי מיהו המלאך, דאם יציאתם הייתה משום דנשלם מנין השנים והגיע סוף קץ הגלות, היה זה יציאה מן הדין, ולפי זה היה זה המלאך גבריאל, ואם יציאתם הייתה בתוך הזמן, היה זה יציאה במדה של לפני משורת הדין, וא"כ היה זה המלאך מיכאל.

שלח נא ביד תשלח וגו'. וגם הוא הנה יוצא לקראתך וראך ושמה בלבנו. (ד', י"ג י"ד). ופירש רש"י דמענת משה הייתה שישלח ביד אהרן, והיה זה מפני שלא רצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו ונביא היה, ואמר לו הקב"ה וראך ושמה בלבנו, לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה.

וייטב אלקים למילדות וגו'. (א', ב'). במדרש (שמו"ר פ"א מ"ז) איתא דבר אחר וייטב אלוקים, אמר רבי ברכיה בשם רבי חייה בר אבא הדא הוא דכתיב, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה, מהו שכר היראה, תורה, לפי שיראה יוכבד מפני הקב"ה, העמיד ממנה משה וכו' ונתנה תורה על ידו וכו', ומרים יצא ממנה בצלאל, שהיה מלא חכמה ובינה דכתיב ואמלא אותו רוח אלוקים בחכמה ובתבונה ובדעת וגו', ועשה ארון לתורה שנקראת טוב.

ויש לבאר הא דהשכר על היראה, הוא תורה, עפ"ד הגמ' בשבת דף ל' ע"א שיראת שמים היא אוצר לתורה, ועל כן מי שירא את ה' ממילא הכין אוצר לתורה, ועל כן זוכה הוא לתורה, ולכן זכתה יוכבד למשה שנתנה תורה על ידו, וזכתה מרים שבשכר יראתה עשה בצלאל את הארון לתורה.

ויהי בימים הרבים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וגו' (ב', י"א). הנה התורה כתבה פרשה שלמה בפנ"ע ללמדנו שמשא רבנו היה בבית פרעה וגדל שם, ומשם יצא אל אחיו לראות בסבלותם, וצריך ביאור אריכות זו מה בא זה ללמדנו.

ונראה לפרש על פי המבואר בדברי המדרש (שמו"ר א', כ"ו) שהיה גדל שלא כדרך כל הארץ, והייתה בת פרעה מנשקת ומחבבת ומחבבת אותו וכו', ולא הייתה מוציאתו מפלטרין של מלך, ולפי שהיה יפה הכל מתאווים לראותו וכו', והיה פרעה מנשקו ומחבקו וכו', וכן הקב"ה אמר לחירם ואוציא אש מתוכך, וכן בת פרעה מגדלת מי שעתיד ליפרע מאביה. ואף מלך המשיח שעתיד ליפרע מאדום יושב עמחם במדינה.

ומבואר דזהו מכה גדולה יותר שמתוכם באה להם פורענותם, ונוטלים מהם את המלכות. וא"כ יש לפרש דלזה יחדה התורה אריכות הענין שהיה וגדל בבית פרעה, ללמדנו עוצם העונש למצרים, דמי שהם גידלו הוא זה שיצא לראות בסבלותם ולהושיעם, וזהו ביאור הפסוקים, ויגדל משה, ר"ל שאחר שהם גדלוהו, הרי מתוכם יצא אל אחיו לראות בסבלותם ולהושיעם.

ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וגו'. ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים וגו'. (ב', י"א, י"ג). במדרש (א', כ"ז) איתא ויצא אל אחיו, שתי יציאות יצא אותו צדיק וכתבן הקב"ה זו אחר זו, ויצא ביום השני, הרי שנים. והיינו דהזכיר הכתוב שתי היציאות שנזכרו אצל משה זו אחר זו.

ונראה לבאר השייכות בין שתי היציאות, ששתי היציאות האלו הם העניינים הנצרכים למלך על ישראל, דהנה היציאה הראשונה שהרג

ויש לומר בזה על פי דברי הגמ' במגילה דף י"ד ע"ב דפריך איך חולדה הנביאה נתנבאה, דבמקום דקאי ירמיה היכי מתנבאה איהי, אמרי כי רב משמיה דרב חולדה קרובת ירמיה היתה ולא הוה מקפיד עליה. ומבואר דבמקום שיש נביא אחר ממקודם אין לנביא אחר להתנבא, ולכן לא רצה משה ליטול הגדולה, כי אהרן כבר היה נביא, ואין לא להתנבא במקום אהיו, וע"ז השיבו הקב"ה דראך ושמה בלבו, שאהרן לא יקפיד ע"ז, וככה"ג יכול נביא אחר להתנבא, כמו שתירצו שם בגמ' החולדה נתנבאה מפני שהיתה קרובת ירמיה ולא מקפיד עליה.

ויהי אף ה' במשה ויאמר וגו'. (ד' י"ד). וברש"י הביא דברי הגמ' רבי יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, אמר לו ר"י אף בזה נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה לוי וכו'. ומבואר דמשה רבנו הפסיד הכהונה מפני שאמר שלח נא ביד תשלח.

ויש לבאר הענין שהפסיד הכהונה מחמת כן, דזה בא במדה כנגד מדה, דהנה כנדרים דף ל"ה איבעיא ולא איפשטא אם הני כהני שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, ובתוס' בקידושין דף כ"ג כתבו שלוחי דרחמנא בודאי נינהו, והאיבעיא היא אם הם גם שלוחי דידן.

ולפי זה יש לומר דלכן הפסיד הכהונה דוקא, דכיון שסירב להיות שלוחו של מקום לגאולת ישראל, מדה כנגד מדה הפסיד הכהונה שעניינה הוא להיות שלוחו של מקום בעבודת המקדש.

ודבר הוא לך אל העם והיה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לאלוקים'. (ד' ט"ז ט"ז). ופירש רש"י, יהיה לך לפה, למליץ, לפי שאתה כבד פה. הנה בתחילה אמר משה לא איש דברים אנכי כי כבד פה וכבד לשון אנכי, וא"ל הקב"ה מי שם פה לאדם וגו' ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר, ואמר משה 'שלח נא ביד תשלח', וכתב רש"י ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. והנה בתחילה כשאמר 'לא איש דברים אנכי כי כבד פה וכבד לשון אנכי', לא העמיד את אהרן שיהיה לו למליץ, ורק אחר שאמר 'שלח נא ביד תשלח' אז הוא העמיד את אהרן שיהיה לו לפה. וצ"ב דכיון שהעמדת אהרן היה בשביל להיות

לפה כי משה היה כבד פה, א"כ מיד כשאמר שהוא כבד פה וכבד לשון, היה צריך להעמיד את אהרן שיהיה לו לפה, ולמה לא העמידו רק אחר שחזר משה ואמר 'שלח נא ביד תשלח'.

ונראה לבאר בזה, דהעמדת אהרן להיות לפה למשה אינה רק היכי תימצא בעלמא להוציא את דבריו של משה בפיו של אהרן, אלא נראה דאהרן היה חלק מעצם השליחות אל פרעה, ואהרן נצטרף אל עצם השליחות, שהנבואה מעיקרה ניתנה באופן שמושה מתנבא, ואהרן הוא שמודיע ואומר את הנבואה, וכן הוא מפורש בכתוב 'ואנכי אהיה עם פיך ועם פיהו', הרי שאהרן מצורף הוא לעצם השליחות.

וביאור הדבר כי בכל נבואה מאת הקב"ה ישנם שתי חלקים, האחד הוא עצם הנבואה, שהנביא מקבל ומשיג את הנבואה, ועוד יש את הודעת הנבואה, שהנביא מוסר ואומר את נבואתו, ובזה היו משה ואהרן שותפים בשליחותם, שמראה וחזון הנבואה הוא של משה רבנו, והודעת הנבואה והגדתה ומסירתה זה היה מוטל על אהרן.

וזהו ביאור הכתוב 'ודברת אליו ושמת את הדברים בפיו ודבר הוא אל העם', שעל ענין זה של הודעת הנבואה, שגם זה הוא חלק מהנבואה, זה יהא מוטל על אהרן. אשר לפי זה מבואר, שעל הטענה שהוא כבד פה, השיבו הקב"ה ואמר לו מי שם פה לאדם וגו', ומחמת טענה זו של כבד פה לא היה צריך לשלוח את אהרן, ורק כשחזר ואמר שלח נא ביד תשלח, ופירש רש"י ביד מי שאתה רגיל לשלוח, והוא אהרן שהיה מתנבא במצרים, אז נענה הקב"ה, שתהא השליחות גם ע"י אהרן וגם ע"י משה רבנו.

ודבר זה שהיו משה ואהרן שותפים בשליחות ואהרן היה חלק מעצם השליחות, יש ללמוד מדברי המדרש א"ר ראובן בשעה שאמר הקב"ה למשה במדין לך שוב מצרימה, ואהרן שומע לך לקראת משה המדברה נחלק הדיבור לשני קולות, והיה משה שומע במדין לך שוב מצרימה, ואהרן שומע לך לקראת משה המדברה. ומבואר שהיה צריך שיהיה דיבור שנחלק ויהיו שניהם שומעים מאותו דיבור עצמו שנחלק. וביאור הדבר כי באמת שניהם ביהוד נשתלחו ושניהם נשתלחו כנבואה אחת, ולכן נאמרה הנבואה לשניהם כאותו דיבור, ונחלק לכל אחד חלקו כנבואה.

עמלי התורה הם הם תכלית כל הבריאה

מתוך דברי חזקוני בשיבת 'דעת תבונות' ב"ב עם פטירת נשיא הישיבה הגאון רבי קלמן גורביץ זצ"ל

כתוב בירושלמי ארבעה דברים תשמישו של עולם, וכולן אם אבדו יש להן חליפין, כי יש לכסף מוצא, ומקום לזהב יזוקו, ברזל מעפר יוקח, ואבן יצוק נחושת, אלו אם אבדו יש להן חליפין, אבל ת"ח שמת, מי מביא לנו חליפתו, מי מביא לנו תמורתו, הת"ח הגדול הזה הגאון המנוח זצ"ל נשיא הישיבה היה ת"ח מיוחד, ועכשיו שנסתלק מי מביא לנו חליפתו, מי מביא לנו תמורתו, כל ימינו למד בעמל, עמלה של תורה בשמחה, בדקדוק ובבירור עומק ההבנה, למד בהתמדה גדולה, קבל לקחה של תורה כמה שנים מפ"ק כבוד תורת אבי מורי זללה"ה והיה חביב עליו מאוד, האיר פנים לכל אחד בידידות ונעימות, היה לו רצון לעזור ולפעול לבנות ולנטוע ולקומם, מרביץ תורה ומקים מקומות לתורה, אפשר ללמוד מהגאון המנוח להיות להועיל לאחריני, להיות נושא בעול עם חברו, לראות מה שיוכל לעזור להבירו אם ברוחניות ואם בעניינים אחרים. אנחנו נבלחט"א צריכים ללמוד מדרכיו, בחורים יקרים דעו לכם התורה זהו תכלית כל הבריאה כולה, בקהלת כתוב 'הבל הבלים הכל הבל', רש"י שם אומר שקהלת קורא תגר על בריאת העולם, למה נברא העולם, אם כולו הבל הבלים, והתשובה לזה כתובה בתיבה הראשונה בתורה, במילה הראשונה, מיד כשהתורה אומרת את סדר מעשה בראשית, התורה אומרת את התכלית של בריאת העולם, כמו שרש"י שם מסביר, בראשית, בשביל התורה וישראל שנקראו ראשית, שלא נברא העולם אלא בשביל ישראל שיעסקו בתורה. כל העולמות, כל היצורים, כל הגלגלים, כל הכוכבים, הכל נברא בשביל ישראל שיעסקו בתורה, בשביל עסק התורה שווה לברא את כל הבריאה, נמצא שהבחורים היקרים העמלים בתורה הם תכלית הבריאה, וקבלנו מאבותינו ומרבותינו שלא רק בשעת הבריאה נברא הכל בשביל ישראל שיעסקו בתורה, אלא לעולם כל תכלית קיום הבריאה בכל הזמנים הוא לתכלית זו שישראל יעסקו בתורה.